

Εισαγωγή

Η κρίση της αποδέσμευσης

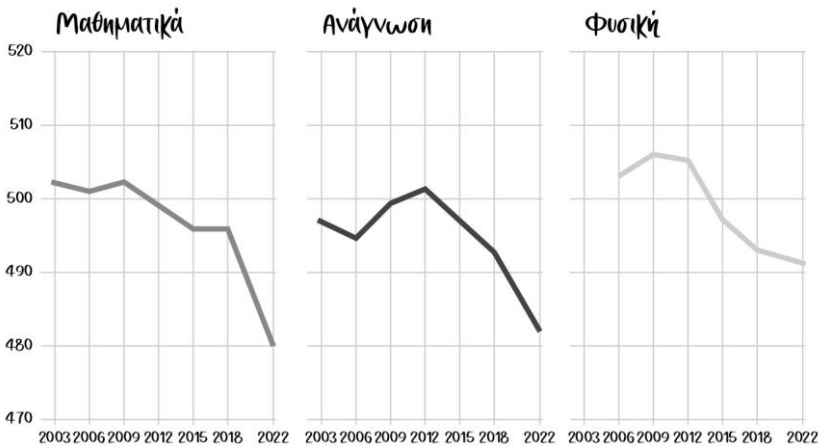
Στον χώρο της παιδείας κυριαρχούν οι εξετάσεις. Χρησιμοποιούνται για να εκτιμηθούν οι γνώσεις των παιδιών, η πρόοδός τους, σε ποιο κολέγιο ή πανεπιστήμιο θα σπουδάσουν· μια διαδικασία επιλογής που διαρκεί δεκατρία χρόνια. Υπεράνω όλων κυριαρχεί μία εξέταση που δεν μετρά μόνο τις γνώσεις των μαθητών, αλλά και την ικανότητά τους στην κριτική σκέψη και επίλυση προβλημάτων. Αυτή η δοκιμασία στην οποία υποβάλλονται δεκαπεντάχρονα παιδιά, κάθε τρία χρόνια σε περίπου ογδόντα χώρες, αποτελεί ένα είδος ακαδημαϊκού ΑΕΠ: ένα διεθνώς αναγνωρισμένο μέτρο αξιολόγησης του εκπαιδευτικού συστήματος μιας χώρας. Είναι η εξέταση PISA, την οποία οργανώνει η Διεύθυνση Εκπαίδευσης του ΟΟΣΑ* από το 2000¹. Αρχικά, αφορούσε μόνο μαθηματικά, ανάγνωση (κατανόηση κειμένου) και φυσικές επιστήμες, αξιολογώντας την ικανότητα των μαθητών να εφαρμόζουν γνώσεις και δεξιότητες σε πραγματικές καταστάσεις και πέρα από την απομνημόνευση, με στόχο τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Η εξέταση αυτή περιλαμβάνει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και ανοιχτού τύπου, βασισμένες σε θέματα που αναδεικνύουν την κριτική σκέψη και την επίλυση προβλημάτων. Αργότερα, στην εξέταση προστέθηκαν και άλλες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συνολική επάρκεια. Τα στοιχεία που συλλέγονται αποκαλύπτουν πόσο καλά ανα-

* Εξέταση PISA (Programme for International Student Assessment): Το πρόγραμμα διεθνούς αξιολόγησης μαθητών του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) έχει σχεδιαστεί για την αξιολόγηση της ικανότητας των εφήβων ηλικίας 15 ετών αναφορικά με τη χρήση της ανάγνωσης, των μαθηματικών και των επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων, προκειμένου να αντιμετωπίζουν και να διαχειρίζονται προκλήσεις στην πραγματική ζωή (βλ. www.nationalcoalition.gov.gr/skills-intelligence/pisa-programma-diethnoys-axiologisis-math/). Ο ΟΟΣΑ εδρεύει στο Παρίσι και αποτελεί έναν διεθνή οργανισμό των αναπτυγμένων χωρών που υποστηρίζουν τις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς. Σκοπός του είναι η προώθηση πολιτικών που συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική ευμάρεια του παγκόσμιου πληθυσμού (βλ. <https://gsri.gov.gr/national-orgs/organismos-oikonomikis-synergasias-kai-anaptyxis/>).

πτύσσουν οι μαθητές μιας χώρας τις αξιολογούμενες γνώσεις, συμπεριφορές και δεξιότητες και, με έναν ανταγωνιστικό ελιγμό, πώς συγκρίνονται τα αποτελέσματά τους με τα αποτελέσματα άλλων χωρών*.

Για περίπου δεκαπέντε χρόνια μετά τη δημοσίευση των πρώτων αποτελεσμάτων, οι επιδόσεις στις εξετάσεις PISA γενικά παρέμεναν σταθερές. Η “οικονομία της γνώσης” χρειαζόταν μορφωμένους απόφοιτους και οι χώρες ξόδευαν δισεκατομμύρια για τα κρατικά εκπαιδευτικά τους συστήματα. Όμως κάτι παράξενο συνέβη περίπου δέκα χρόνια πριν. Σε πολλές χώρες οι βαθμολογίες στην ανάγνωση και τις φυσικές επιστήμες άρχισαν να πέφτουν. Το 2018 κατακρημνίστηκαν και στα μαθηματικά. Μέχρι το 2022 ο τίτλος της τελευταίας εξέτασης PISA ήταν απόλυτος: οι ακαδημαϊκές επιδόσεις των δεκαπεντάχρονων βρίσκονταν σε ελεύθερη πτώση².

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΕΣ PISA 2003-2022

Πηγή: ΟΟΣΑ, Αποτελέσματα PISA 2022, τ. 1: The State of Learning and Equity in Education (Παρίσι: εκδ. ΟΟΣΑ, 2023).

Αυτή η πτώση στις επιδόσεις δεν προκαλεί μόνο προβληματισμό, αλλά και έντονη ανησυχία³. Αν η παιδεία σήμερα είναι ένας βασικός δείκτης της μελλοντικής παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής μιας χώρας, η εξέταση PISA δίνει μια πρώιμη ένδειξη για το τι περιμένει τις επόμενες γενιές. Οι καλά μορφωμένοι πολίτες θεωρούνται παραγωγικοί και κατάλληλοι για πρόσληψη.

* Εμπνευστήκαμε αυτή την περιγραφή από την περιγραφή του φανταστικού γραφείου που έδωσε ο Charles Handy στο βιβλίο του *The Age of Unreason* (Βοστώνη: Harvard Business School Press, 1989).

Μπορούν να συνεργάζονται για να αντιμετωπίζουν σύνθετα προβλήματα, όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη και η πόλωση των απόψεων ή οι αρνητικές πλευρές των νέων και δυναμικών τεχνολογιών, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη. Οι καλά μορφωμένοι επιστήμονες θεραπεύουν αρρώστιες και ανακουφίζουν από τη δυσφορία, οι καταρτισμένοι επιχειρηματίες προωθούν την καινοτομία, οι καλά εκπαιδευμένοι μηχανικοί χτίζουν όμορφες γέφυρες και εξασφαλίζουν ότι αυτές δεν θα πέσουν. Αν οι έφηβοι σε όλο τον κόσμο χάνουν ακαδημαϊκό έδαφος, πώς στο καλό θα βοηθήσουμε συλλογικά τους ανθρώπους να ζήσουν μια ζωή πιο υγιή, πιο ευτυχισμένη, πιο δημιουργική και πιο ολοκληρωμένη; Όπως η διαρκής πτώση του ΑΕΠ σημαίνει συναγερμό, έτσι και η επίμονη πτώση των επιδόσεων στην εξέταση PISA εγείρει το ερώτημα: Γιατί η μάθηση στους νέους ανθρώπους βρίσκεται σε ύφεση;

Με την πανδημία τα πράγματα χειροτέρεψαν. Τα παιδιά έχασαν πάρα πολλά μαθήματα. Η μακρόχρονη απομόνωση είχε σημαντικές συνέπειες στην ανάπτυξή τους, με τους περιθωριοποιημένους νέους να υποφέρουν περισσότερο. Όμως, τα δεδομένα υποδεικνύουν ότι το πρόβλημα άρχισε πολύ πριν τον Μάρτιο του 2020. Πολλοί κατηγορούν την τεχνολογία και αποδίδουν ευθύνες στα smartphones για τους τεράστιους περισπασμούς που προκαλούν, μειώνοντας ή στερώντας από τα παιδιά μας τον ύπνο, τις φιλίες και τη μάθηση που τόσο πολύ έχουν ανάγκη.

Ωστόσο, υπάρχει μια βαθύτερη αιτία που σπάνια αναγνωρίζεται, και είναι καταστροφική: Ένας εξωφρενικά μεγάλος αριθμός νέων ανθρώπων δεν βλέπει κανένα νόημα στο να πηγαίνει στο σχολείο. Ως αποτέλεσμα, χάνουν τα κίνητρά τους και αποστασιοποιούνται. Σύμφωνα με την Υπηρεσία Απογραφής των ΗΠΑ, μόνο ένας στους τρεις μαθητές είναι αφοσιωμένος στο σχολείο⁴. Η τεχνολογία εντείνει αυτό το πρόβλημα, όμως δεν είναι η αιτία του⁵. Τα παιδιά βλέπουν τον κόσμο γύρω τους –πόλεμοι, κοινωνική αδικία, κλιματική αλλαγή, παραπληροφόρηση, η τεχνολογία πλέον γράφει μυθιστορήματα και δίνει συμβουλές για τον πόνο του χωρισμού– και αναρωτιούνται για ποιον λόγο πρέπει να μάθουν το Πυθαγόρειο θεώρημα. Αυτό το πρόβλημα υπάρχει παντού στον κόσμο. Στις ΗΠΑ λιγότερο από το 30% των μαθητών από τη Γ' δημοτικού μέχρι τη Γ' λυκείου δηλώνουν ότι αυτά που μαθαίνουν στο σχολείο συνδέονται και με την εξωσχολική ζωή· στη Χιλή μόνο το 20% των μαθητών θεωρούν χρήσιμη τη φοίτησή τους στο σχολείο⁶.

Το ότι στα περισσότερα παιδιά δεν αρέσει αυτό που κάνουν στο σχολείο, δεν είναι κάτι πρωτόκουστο. Οι δυσαρεστημένοι προέφηβοι και έφηβοι είναι ένα βαθιά ριζωμένο και πολυσυζητημένο φαινόμενο. Όμως η απόσταση ανάμεσα στο σχολείο και τη ζωή έχει γίνει χάσμα. Φανταστείτε για ένα λεπτό πώς

θα ήταν η μέρα σας αν την περνούσατε όπως ένας έφηβος. Πηγαίνετε στη δουλειά στις εννιά το πρωί. Κάθεστε στο γραφείο σας, βγάζετε το ντοσιέ σας και ασχολείστε με μια εργασία. Σε σαράντα πέντε λεπτά χτυπά ένα κουδούνι, μαζεύετε τα χαρτιά σας, πηγαίνετε στο διπλανό γραφείο, βγάζετε ένα άλλο ντοσιέ και ασχολείστε με μια διαφορετική εργασία. Επαναλαμβάνετε αυτή τη διαδικασία πέντε ή έξι φορές τη μέρα. Για κάποιες εργασίες επιτρέπεται να χρησιμοποιήσετε υπολογιστή και διαδίκτυο. Για άλλες όμως, χρησιμοποιείτε μόνο τη μνήμη σας και ένα μολύβι. Πώς θα νιώθατε στο τέλος της μέρας; Πώς θα σας φαινόταν η καριέρα σας;*

Οι γονείς καταλαβαίνουν ότι κάτι δεν πάει καλά. Όταν ρωτούν «Πώς πήγε το σχολείο;» τα παιδιά απαντούν με ένα προβλέψιμο και συναισθηματικά αδιάφορο «Καλά». Το αφήνουμε να περάσει έτσι, επειδή είτε δεν ξέρουμε πώς να το χειριστούμε είτε επειδή συνηθίσαμε να το ακούμε. Έχουμε αναισθητοποιηθεί. Αδυνατούμε να αναγνωρίσουμε ότι αυτό είναι αποτέλεσμα μιας κρίσης: Νέα παιδιά που λαχταρούν να μάθουν και να εξελιχθούν, συνδέουν το σχολείο όλο και περισσότερο με την απάθεια και το άγχος. Παγιδευμένα σε κτίρια που μοιάζουν με φυλακές (λόγια των εφήβων, όχι δικά μας) αγχώνονται από έναν αλλόκοτο συνδυασμό ανταγωνιστικών πιέσεων και ανεπαρκών ερεθισμάτων, και καταλήγουν να νιώθουν απογοήτευση, η οποία προκαλεί επίμονη έλλειψη νοήματος στην καθημερινή τους ζωή. Αυτό είναι καταστροφή για την ψυχική τους υγεία. Είναι κακό για τις χώρες που χρειάζονται μορφωμένους πολίτες. Επίσης, είναι κακό για τις οικογένειες που προσπαθούν να μεγαλώσουν παιδιά ικανά να ευημερίσουν στον 21^ο αιώνα.

Σήμερα, περισσότερο από όσο ποτέ, αυτό που χρειάζονται τα παιδιά είναι να βελτιωθούν στη μάθηση. Η δημιουργική Τεχνητή Νοημοσύνη κερδίζει γρήγορα έδαφος και όλοι συμφωνούν ότι ο ρυθμός της αλλαγής θα παραμείνει ιλιγγιώδης. Η αβεβαιότητα είναι ο νέος γενικός κανόνας. Κανείς δεν ξέρει επακριβώς τι αλλαγές επίκειται να γίνουν στον εργασιακό χώρο και στην κοινωνία. Τι μπορεί να προστατέψει και να προετοιμάσει με τον καλύτερο τρόπο τα παιδιά μας; Η Ρόουζ Λάκιν (Rose Luckin) Βρετανίδα καθηγήτρια πανεπιστημίου και ειδήμων πάνω στην Τεχνητή Νοημοσύνη, το λέει ευθέως: «Κάντε τα παιδιά “καλά στη μάθηση”». Μόνο η ικανότητα να μαθαίνουν και να προσαρμόζονται μπορεί να τα προφυλάξει από τις γρήγορες αλλαγές και να τους δώσει αυτοπεποίθηση ώστε να μπορούν να προσδεύουν. Οι ανθεκτικοί μαθητές δεν είναι δυνατοί, είναι ευέλικτοι. Όταν επιθυμούμε διακαώς τα παιδιά “να πηγαίνουν

* Εμπνευστήκαμε αυτή την περιγραφή από την περιγραφή του φανταστικού γραφείου που έδωσε ο Charles Handy στο βιβλίο του *The Age of Unreason* (Βοστώνη: Harvard Business School Press, 1989).

με τις μηχανές στο φουλ” απορροφημένα από τη μαθησιακή διαδικασία, αυτά κάνουν το αντίθετο. Πάρα πολλοί νέοι άνθρωποι νιώθουν ανήμποροι και απελπισμένοι, ενώ θα έπρεπε να νιώθουν ανίκητοι.

Κανένα παιδί δεν θέλει να τα παρατήσει. Οι νέοι άνθρωποι είναι προγραμματισμένοι για να μαθαίνουν, και όταν δεν το καταφέρνουν στο σχολείο –επειδή είναι πολύ εύκολο ή πολύ δύσκολο ή επειδή έχουν ψυχολογικά ή νευρολογικά θέματα ή επειδή αδυνατούν να συντονιστούν με έναν δάσκαλο ή επειδή βιώνουν σχολικό εκφοβισμό ή διακρίσεις ή νιώθουν ότι οι αξίες τους δεν εναρμονίζονται με των γύρω τους– ανταποκρίνονται με τα μέσα που διαθέτουν. Αποδεσμεύονται. Όταν αυτή η αποδέσμευση ενσωματωθεί στην ταυτότητά τους, το δυναμικό τους και οι ευκαιρίες τους περιορίζονται. Χάνουν άπειρες ευκαιρίες να μάθουν διάφορες θεωρίες και δεξιότητες ή να μάθουν για τον εαυτό τους και τους άλλους. Πολλά παιδιά καταλήγουν να χάνουν σε ένα παιχνίδι που δεν θέλουν να παίξουν και νιώθουν θυμωμένα, θλιμμένα ή αγχωμένα. Στο μεταξύ, πολλά άλλα νικούν αλλά εξουθενώνονται από την αμείλικτη φύση ενός ασταμάτητου αγώνα.

Πολλοί γονείς, μπροστά σε αυτή την κατάσταση, νιώθουν ανήμποροι. Δεν είστε δάσκαλοι, δεν βρίσκεστε μέσα στην τάξη, έχετε δουλειές. Όμως, όπως στηρίζετε τα παιδιά σας σε φίλεις στις οποίες δεν συμμετέχετε, όπως τα ζητωκραυγάζετε σε αθλήματα με τα οποία δεν ασχολείστε, όπως τα βοηθάτε να βρουν επαγγέλματα που δεν ασκείτε, έτσι μπορείτε και να τα ενθαρρύνετε να βελτιώσουν τη μαθησιακή τους ικανότητα χωρίς να γίνετε καθηγητές φυσικής, μαθηματικών ή γλώσσας. Τα εργαλεία που χρειάζεστε έχουν διερευνηθεί λεπτομερώς και βρίσκονται κρυμμένα μέσα σε αναξιόπιστα ακαδημαϊκά εγχειρίδια και δυσνόητες εργασίες νευροεπιστήμης. Περάσαμε τα τρία τελευταία χρόνια συνοψίζοντάς τα σε απλές στρατηγικές που μπορείτε να χρησιμοποιείτε στο αυτοκίνητο, στο βραδινό τραπέζι και όποτε ακούτε το παιδί σας να αναθεματίζει τα μαθήματα που πρέπει να διαβάσει.

Η επιστήμη και η πρακτική της καλής μάθησης ονομάζεται **μαθησιακή δέσμευση** και είναι ένα από τα καλύτερα φυλαγμένα μυστικά στον χώρο της παιδείας.

Πάνω από την επιμονή και τη δύναμη της θέλησης η δέσμευση είναι μια πολύπλοκη αλληλεπίδραση ανάμεσα σε συναισθήματα, σκέψεις και συμπεριφορές που ξυπνούν ένα βαθύ και γνήσιο ενδιαφέρον για τον κόσμο γύρω μας. Όταν τα παιδιά δεσμεύονται, νιώθουν ενεργοποιημένα όχι εξαντλημένα. Γίνονται ενεργητικοί μαθητές. Κάνουν ερωτήσεις, ζητούν βοήθεια, υπερασπίζονται τα ενδιαφέροντά τους και μαθαίνουν να θέτουν προσωπικούς στόχους είτε ο στόχος είναι να γυρίσουν ένα βίντεο είτε να γράψουν ένα θεατρικό έργο. Πα-

ρατηρούν αν είναι μπροστά ή πίσω στην ύλη του σχολείου και προσπαθούν να διαχειριστούν την κατάσταση. Γίνονται ευπροσάρμοστοι, θεωρούν ότι οι δυσκολίες είναι ευκαιρίες για εξέλιξη και αποδέχονται ότι η πολυπλοκότητα και η αβεβαιότητα είναι φυσικές εκφάνσεις της μαθησιακής διαδικασίας. Επιμένουν όταν αντιμετωπίζουν εμπόδια, διότι ξέρουν ότι η μάθηση είναι δύσκολη αλλά η προσπάθεια ανταμείβει. Αναζητούν πηγές για να κατανοήσουν πιο βαθιά και για να συνδέσουν δημιουργικά τη μάθηση με τη ζωή τους. Αυτά τα περρίεργα πλάσματα μπορούν να μας εκνευρίσουν με τις ασταμάτητες ερωτήσεις τους, όμως αυτές οι ερωτήσεις βοηθούν στη σύνδεση μεταξύ των αναπτυσσόμενων δικτύων του εγκεφάλου τους, με τρόπο που θα τα προετοιμάσει για μακροχρόνια επιτυχία.

Οι δεσμευμένοι μαθησιακά μαθητές ξεχωρίζουν από την αυτεπίγνωσή τους και το εγγενές τους κίνητρο. Κυκλοφορούν στον κόσμο με μια σιγουριά που δεν πηγάζει μόνο από το ότι ανταποκρίνονται σε εξωτερικές προσδοκίες, αλλά και από το ότι θέτουν και επιτυγχάνουν τους δικούς τους προσωπικούς στόχους. Ξέρουν πότε πρέπει να ερευνήσουν βαθιά και πότε πρέπει, απλά, να τελειώσουν μια δουλειά. Ως αποτέλεσμα, είναι και επιτυχημένοι και ευτυχισμένοι.

Αυτό δεν είναι ουτοπικό. Σύμφωνα με πλήθος στοιχείων η αύξηση της δέσμευσης των μαθητών φέρνει πολυάριθμα οφέλη, τα οποία δεν είναι ούτε επινοήσεις μας ούτε υπερβολές μας⁷:

- Υψηλότερη βαθμολογία
- Περισσότερες επιτυχίες
- Υψηλότερες βαθμολογίες στις εξετάσεις
- Υψηλότερες ακαδημαϊκές φιλοδοξίες
- Υψηλότερα ποσοστά αποφοίτησης
- Μεγαλύτερη ικανοποίηση από τη ζωή
- Πιο φιλική προς την κοινωνία συμπεριφορά
- Υψηλότερα ποσοστά φοίτησης στο κολέγιο
- Υψηλότερα ποσοστά παραμονής στο κολέγιο
- Χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης
- Λιγότερες αυτοκτονικές σκέψεις και συμπεριφορές
- Λιγότερη χρήση ουσιών
- Λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς και παραβατικότητας

Με άλλα λόγια, τα πιο δεσμευμένα παιδιά μαθαίνουν, αποδίδουν, νιώθουν και ζουν καλύτερα.

Ωστόσο, η δέσμευση σπάνια συζητιέται σε συναντήσεις γονέων-δασκάλων,

σε συνεδριάσεις σχολικών επιτροπών ή ακόμα και σε εθνικά συνέδρια για την παιδεία. Η δέσμευση είναι δύσκολη και επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες: τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς, τη σχολική κουλτούρα, τα πρότυπα συμπεριφοράς. Πολλά σημάδια αποδέσμευσης εύκολα περνούν απαρατήρητα. Δύσκολα λύνεις ένα πρόβλημα, αν δεν το διακρίνεις.

Αυτό που προτείνουμε είναι ένα απλό και ξεκάθαρο πλαίσιο που καθιστά ορατό και αντιμετωπίσιμο οτιδήποτε θολό και ακατάληπτο. Θα σας κοινοποιήσουμε έναν οδηγό για να σας βοηθήσουμε να αντιληφθείτε και να στηρίξετε τη μαθησιακή δέσμευση του παιδιού σας εντός και εκτός του σχολείου. Στο πρώτο μέρος θα μάθετε για τις τέσσερις καταστάσεις μαθησιακής δέσμευσης: τουρίστας, επιτυχημένος, αντιδραστικός και εξερευνητής. Αυτές δεν είναι διαγνωστικές ταμπέλες που αποσκοπούν να κλείσουν τα παιδιά σε κατηγορίες. Είναι οι δυναμικοί τρόποι βάσει των οποίων κάθε παιδί κινείται στο ιδιαίτερο περιβάλλον του.

Οι **Αντιδραστικοί** χρησιμοποιούν όποια δύναμη διαθέτουν για να δείξουν σε σας και στους δασκάλους τους ότι το σχολείο δεν τους ικανοποιεί. Αποφεύγουν ή διαταράσσουν τη μαθησιακή τους διαδικασία, αρνούνται να κάνουν τα μαθήματά τους, διακόπτουν το μάθημα και κάνουν κοπάνες. Συνήθως αυτά τα σημάδια είναι εμφανή, όμως συχνά καμουφλάρουν συναισθήματα ανεπάρκειας που δύσκολα γίνονται κατανοητά και απαιτείται προσπάθεια για την αντιστροφή τους.

Οι **Τουρίστες** κινούνται με χαμηλές ταχύτητες, είναι παρόντες, καταβάλλουν την ελάχιστη δυνατή προσπάθεια, ενίοτε φέρνουν στο σπίτι καλούς βαθμούς, αλλά ποτέ δεν αφοσιώνονται ολοκληρωτικά στα μαθήματά τους. Δεν ενδιαφέρονται για αυτά που διδάσκονται και κινδυνεύουν να μην αναπτύξουν τις μαθησιακές συνήθειες που είναι αναγκαίες για να κινηθούν στο σχολείο και στη δουλειά τους. Αρκετά παιδιά περνούν σε αυτή την κατάσταση πολύ χρόνο: Στην έρευνά μας διαπιστώσαμε ότι περίπου οι μισοί από τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν κατά κύριο λόγο ως Τουρίστες⁸. Ένας διευθυντής σχολείου που θαυμάζουμε, τους αποκάλεσε “αόρατους μεσαίους μαθητές της τάξης” διότι οι ζορισμένοι εκπαιδευτικοί διχάζονται ανάμεσα στην υποστήριξη των αντιδραστικών ή, στην άλλη άκρη, των επιτυχημένων.

Οι **Επιτυχημένοι** φαίνεται να βρίσκονται στην κορυφή της κλίμακας της δέσμευσης. Έχουν ισχυρό κίνητρο και ξοδεύουν τεράστια ενέργεια για να πηγαίνουν καλά στα μαθήματά τους, να παίρνουν άριστα στις εξετάσεις και να μελετούν για ώρες. Οι δάσκαλοι τους λατρεύουν και τους ενθαρρύνουν. Όμως, συχνά είναι ευάλωτοι. Η επιτυχία τους επικεντρώνεται στη βαθμολογία τους.

Αυτή η εστίαση σημαίνει ότι δεν υπάρχει ούτε μία στιγμή στο ταξίδι τους που να σκέφτονται τι είναι πραγματικά σημαντικό για αυτούς. Οι ατέρμονοι έπαινοι τούς ωθούν να αποφεύγουν το ρίσκο. Γιατί να ζοριστούν, αν υπάρχει πιθανότητα να αποτύχουν;

Στην πραγματική κορυφή βρίσκονται οι **Εξερευνητές**, τα παιδιά που γίνονται ευέλικτοι μαθητές και αναπτύσσουν δεξιότητες που τα βοηθούν να προκόψουν. Σημειώνουν επιτυχίες και δεν μαραζώνουν όποτε δοκιμάζουν κάτι καινούργιο ή αν τύχει καμιά φορά χάσουν τον ρυθμό τους. Νιώθουν αρκετή αυτοπεποίθηση για να τολμήσουν να ξεπεράσουν κάποια όρια και εφαρμόζουν τις δημιουργικές τους δεξιότητες, παράγοντας ενεργητικά δικές τους ιδέες για την επίλυση προβλημάτων σε μαθήματα ή αθλήματα. Εμπλέκονται και δεσμεύονται σε βάθος στη μάθηση και βρίσκουν νόημα στις απαιτητικές εργασίες.

Εξερεύνηση δεν είναι να χαζεύουμε το ταβάνι ή να περιπλανιόμαστε άσκοπα. Δεν είναι η αναπτυξιακά σπουδαία εξερεύνηση που κάνουν τα νήπια, η οποία δεν έχει στόχους αλλά δίνει χαρά. Ούτε θυσιάζει η εξερεύνηση την επιτυχία στο σχολείο. Στις τάξεις όπου οι δάσκαλοι ενθαρρύνουν τη δράση ή εκεί όπου τα παιδιά αντιμετωπίζουν ενεργητικά τη μάθησή τους, αυτά που εξερευνούν παίρνουν καλύτερους βαθμούς και αποτελέσματα στις εξετάσεις⁹. Η δυνατότητα να δεσμεύονται σε βάθος στη μάθηση, να έχουν άποψη για το πώς θα ξοδέψουν μεγάλο μέρος της σημαντικής πνευματικής τους ενέργειας, δεν είναι απλά “καλό να υπάρχει” – πρέπει να υπάρχει. Είναι το τίμημα της εισόδου σε μια ζωή με νόημα, όποιο είδος ζωής και αν διαλέξουν. Είναι ουσιώδες για όλα τα παιδιά, ιδιαίτερα όμως για εκείνα που ωθούνται στο περιθώριο της παιδείας και της κοινωνίας εξαιτίας του ρατσισμού, της περιορισμένης γλωσσικής τους ικανότητας ή κάποιων πολιτικών σχολικής χρηματοδότησης, που παρέχουν λιγότερους πόρους για μάθηση στα παιδιά που την έχουν περισσότερο ανάγκη. Όπως κατέδειξε η επισταμένη έρευνα του κοινωνιολόγου Ανίντια Κούντου (Anindya Kundu) είναι ένα κλειδί που βοηθά τα παιδιά να πετύχουν όχι μόνο στο σχολείο, αλλά και στη ζωή τους¹⁰.

Η δυσκολία για τους γονείς είναι ότι στο σχολείο τα περισσότερα παιδιά δεν ενθαρρύνονται να εξερευνούν. Η έρευνά μας έδειξε ότι στις ηλικίες ανάμεσα στη Γ΄ δημοτικού και τη Γ΄ λυκείου, λιγότερο από το 10% των μαθητών υποστηρίζει ότι το σχολείο τούς παρέχει ευκαιρίες να γίνουν Εξερευνητές¹¹. Πολλά σχολεία το αποθαρρύνουν ενεργά, συχνά μάλιστα σε τόπους όπου τα παιδιά χρειάζονται απεγνωσμένα τη μαθησιακή δέσμευση ως αντίβαρο στις δύσκολες συνθήκες της ζωής τους. Οι γονείς όλο και περισσότερο εκφράζουν την απογοήτευσή τους παίρνοντας τα παιδιά τους από το σχολείο. Ανησυχώντας ότι το παιδί τους παραμένει αόρατο, υποτιμάται και δεν υποστηρίζεται,

στρέφονται σε άλλες λύσεις, από την εκπαίδευση στο σπίτι μέχρι τη φοίτηση των παιδιών σε “μικροσχολεία”¹² (Πρόκειται για πολύ μικρές εκπαιδευτικές δομές, συνήθως με πέντε έως δεκαπέντε μαθητές, που λειτουργούν ως εναλλακτική του παραδοσιακού σχολείου). Φυσικά, αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που πολλές οικογένειες νιώθουν ανεπιθύμητες: Οι ΗΠΑ έχουν μακρά ιστορία απαξίωσης –και όχι υποστήριξης– των περιθωριοποιημένων παιδιών. Αυτό που άλλαξε είναι ότι, μετά την πανδημία, πολύ περισσότεροι μαθητές επιλέγουν να μη φοιτήσουν στο σχολείο.

Ως γονείς ίσως νομίζετε ότι δεν έχετε και τόση επιρροή εδώ. Το έφηβο παιδί σας δεν περιμένει εναγωνίως τις συμβουλές σας. Το μεγαλύτερο μέρος της μάθησης γίνεται σε σχολεία, στους συλλόγους και στα γήπεδα, έτσι δεν είναι; Λάθος. Η έρευνα επιβεβαιώνει ότι έχετε τεράστιες δυνατότητες επιρροής και είναι το ίδιο σημαντική με την επιρροή των εκπαιδευτικών, ακόμα και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση¹³. Κατά μέσον όρο, σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, οι μαθητές των οποίων οι γονείς τους ρωτούσαν πολλές φορές την εβδομάδα *πώς πήγε το σχολείο*, σημείωναν στα μαθηματικά βαθμολογία ανώτερη κατά δεκαέξι μονάδες, ασχέτως κοινωνικο-οικονομικού προφίλ¹⁴. Στην πραγματικότητα, έχετε την ιδανική θέση για να ενθαρρύνετε το παιδί σας να αφοσιωθεί στη μάθηση. Αυτό συμβαίνει επειδή τα παιδιά δεν χτίζουν την εξερευνητική τους ικανότητα αποκλειστικά και μόνο στο σχολείο. Όπως θα σας δείξουμε σε αυτό το βιβλίο, η στίθα που θα ενεργοποιήσει τη θέληση για μάθηση ενός παιδιού, μπορεί να έρθει από οπουδήποτε. Εσείς οφείτε να ξέρετε πώς να την αναζητήσετε, να την εντοπίσετε, να την υποστηρίξετε και να τη συνδέσετε με αυτό που προσπαθεί να γίνει το έφηβο παιδί σας.

Είστε πολύ σημαντικοί όσον αφορά τις πεποιθήσεις σας, αυτά που λέτε (ή που δεν λέτε) και αυτά που κάνετε. Το πρόβλημα είναι ότι για να αφοσιωθούν στη μάθηση τα παιδιά, πρέπει να είναι δεκτικά στην καθοδήγησή σας. Αυτό το θέμα το καλύπτουμε στο παρόν βιβλίο. Στο δεύτερο μέρος με τίτλο “Η εργασία λειοθήκη της μαθησιακής δέσμευσης”, αντλούμε πληροφορίες από τους καλύτερους εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους, συμβούλους, ψυχοθεραπευτές, διευθυντές σχολείων και ακαδημαϊκούς του κόσμου, καθώς και από γονείς και παιδιά, για να σας προσφέρουμε στρατηγικές που θα βοηθήσουν το παιδί σας να αναζητήσει νέους τρόπους διαχείρισης της μάθησης και να ζηήσει περισσότερες εμπειρίες ως Εξερευνητής. Αυτό σημαίνει ότι βοηθάμε τα παιδιά που βρίσκονται στην κατάσταση του Τουρίστα να μην περιπλανώνται χωρίς σκοπό και να προχωρήσουν, εμποδίζουμε αυτούς που βρίσκονται στην κατάσταση του Επιτυχημένου να “κάψουν φλάντζα” και καθοδηγούμε εκείνους στην κατάσταση του Αντιδραστικού ώστε να “βγάλουν την όπισθεν” και να κατευθυνθούν πάλι

μπροστά, προς τη μάθηση. Σας δείχνουμε πώς οι Εξερευνητές είναι θαρραλέοι στην αβεβαιότητα και ανθεκτικοί στην αποτυχία. Ασχολούμαστε λίγο με τα φιλοσοφικά στοιχεία, αλλά πολύ με τα πρακτικά: τον χειρισμό της αναβλητικότητας, τη διαχείριση του άγχους, την απόρριψη της τελειομανίας και την αντικατάστασή της με το ψυχικό σθένος, τη βοήθεια προς τα παιδιά για να προσδιορίσουν τι είδους άτομο θέλουν να γίνουν και τι σχολικές εργασίες πρέπει να τελειώσουν *μέχρι την Παρασκευή*.

• • •

Οι δύο συγγραφείς γνωρίστηκαν πολλά χρόνια πριν, σε ένα συνέδριο για την εκπαίδευση στη Βουλγαρία. Η Τζένι, πρώην δημοσιογράφος οικονομικών θεμάτων, έψαχνε αδιάσειστα στοιχεία για τη μάθηση, όπως ακριβώς κάποτε έψαχνε και αποκτούσε ελεύθερα πρόσβαση σε στοιχεία για τον κόσμο της οικονομίας. Η Ρεμπέκα τη βοήθησε να βρει κάποια από αυτά τα στοιχεία και απομυθοποίησε τις ανθρώπινες διαδικασίες που κατευθύνουν τη μάθηση, τη φοίτηση στο σχολείο και την παιδεία. Αργότερα, αποφάσισαν ότι οι ιδέες που συζητούσαν στα συνέδρια, για τις οποίες διάβαζαν σε εκθέσεις και γράφανε εργασίες πεντακοσίων σελίδων (Ρεμπέκα) και άρθρα χιλίων λέξεων (Τζένι), έπρεπε να γίνουν ευρύτερα γνωστές. Δημιούργησαν ένα απλό, αλλά δυνατό πλαίσιο, για να βοηθήσουν να κατανοήσετε τα παιδιά σας ως μαθητές. Η μάθηση απαιτεί θάρρος· σας δείχνουν πώς θα τα βοηθήσετε να είναι γενναία.

Τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια η Ρεμπέκα επινοεί καινοτόμους τρόπους βελτίωσης της παιδείας. Ξεκίνησε διευθύνοντας εκπαιδευτικά προγράμματα σε καταυλισμούς μεταναστών στο Όρεγκον, την πολιτεία από όπου κατάγεται. Σήμερα είναι διευθύντρια του Center for Universal Education (Κέντρο για την Παγκόσμια Παιδεία) στο Brookings, και επίκουρη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Georgetown. Παρέχει τακτικά ενημέρωση σε ανώτατους ηγέτες – από τα Ηνωμένα Έθνη και τον Λευκό Οίκο μέχρι και διευθυντικά στελέχη φιλανθρωπικών οργανώσεων και εταιρειών του Fortune 500. Το έργο της συνέβαλε στη δημιουργία καινούργιων και διεθνώς αναγνωρισμένων εργαλείων, νέων οργανισμών από τα γραφεία του ΟΗΕ μέχρι χρηματοδοτικές πρωτοβουλίες, και νέων πολιτικών εκπαίδευσης σε χώρες από τη Βόρεια Αμερική μέχρι την Ασία. Το 2017 διεξήγαγε σε εκατόν εξήντα χώρες μια έρευνα παγκοσμίου επιπέδου, που αφορούσε τρεις χιλιάδες εκπαιδευτικές καινοτομίες και είχε στόχο να βοηθήσει τα παιδιά να κάνουν ένα άλμα προς τα εμπρός, και να αναπτύξουν όλες τις δεξιότητες που έπρεπε να έχουν για να ευημερήσουν. Όμως διαπίστωσε ότι έλειπε ένα σημαντικό κομμάτι του παζλ: οι οικογένειες και οι γονείς των παι-

διών. Έτσι, ίδρυσε το Global Family Engagement in Education Network (Δίκτυο Παγκόσμιας Οικογενειακής Δέσμευσης για την Εκπαίδευση) μια πρωτοβουλία για την ενίσχυση του ρόλου των οικογενειών και των κοινοτήτων στη μάθηση των παιδιών.

Η Τζένι είναι μια βραβευμένη δημοσιογράφος που εργάστηκε πάνω από μία δεκαετία στην εφημερίδα *The New York Times*, πρώτα στο οικονομικό ρεπορτάζ και έπειτα σε θέματα παιδείας. Στη διάρκεια της κρίσης του 2008 το ρεπορτάζ της κέρδισε το σπουδαίο βραβείο Gerald Loeb (και έγινε η αιτία να απολυθεί διευθύνων στέλεχος της Merrill Lynch επειδή είπε ψέματα στο διοικητικό συμβούλιο). Όταν έγινε μητέρα, το πάθος της μετατοπίστηκε από τις υποχρεώσεις δανειοληπτών με προσημείωση, στον τρόπο που μαθαίνουν οι άνθρωποι – και ειδικότερα οι νέοι άνθρωποι. Έχοντας γράψει για θέματα παιδείας στη *New York Times*, ήθελε να εμβαθύνει ακόμα περισσότερο στην επιστήμη της μάθησης και της εξέλιξης, καθώς και να συνδέσει τη μάθηση με τις ανθρώπινες σχέσεις και την τεχνολογία. Το 2015 έγινε μέλος του ιστότοπου Quartz, μιας νέας επιχείρησης στα ψηφιακά MME, όπου έγραφε για το μέλλον της παιδείας. Το 2020 έκανε podcast για να παίρνει συνεντεύξεις από παγκόσμιες ηγετικές προσωπικότητες της εκπαίδευσης, και έγραφε ένα newsletter για ογδόντα χιλιάδες από αυτούς.

Δεν ήταν εύκολο να γραφτεί αυτό το βιβλίο (ρωτήστε τις οικογένειες των συγγραφέων). Οι συγγραφείς ξεκίνησαν πριν από τρία χρόνια, διερευνώντας και διαβάζοντας οτιδήποτε σχετικό με το *τι βοηθά τα παιδιά να μαθαίνουν καλά*. Στη διάρκεια των ερευνών τους, βρήκαν απαντήσεις παντού: σε τάξεις με λαμπρούς εκπαιδευτικούς και σε σχολεία με εμπνευσμένη ηγεσία. Βρήκαν απαντήσεις στην ψυχολογία, κοινωνιολογία, νευροεπιστήμη, μαθησιακή επιστήμη, σε γονεϊκές έρευνες, ακόμα και στη φιλοσοφία. Έψαχναν ακόμα περισσότερο στον ελεύθερο χρόνο τους και στο πλαίσιο του επαγγέλματός τους: η Τζένι κατέγραψε εκατοντάδες σχετικές διηγήσεις και η Ρεμπέκα ξεκίνησε μια παγκόσμια μελέτη με θέμα τον τρόπο συνεργασίας των οικογενειών με τα σχολεία, για να στηρίξουν τη μάθηση και την εξέλιξη των παιδιών.

Ανέλυσαν απογραφικά στοιχεία για πάνω από είκοσι πέντε χιλιάδες γονείς και έξι χιλιάδες εκπαιδευτικούς, τα οποία συλλέχθηκαν στις ΗΠΑ και σε εννέα άλλες χώρες από τη Ρεμπέκα και την ομάδα της στο Brookings, μαζί με τους συνεργάτες τους στο Δίκτυο Παγκόσμιας Οικογενειακής Δέσμευσης για την Εκπαίδευση. Το 2024 συνεργαστήκανε με τη μη κερδοσκοπική οργάνωση Transcend για να κάνουν δύο εθνικά αντιπροσωπευτικές έρευνες: μία με μαθητές και μία με γονείς¹⁵. Οι έρευνες Brookings-Transcend είχαν ως αντικείμενο τον τρόπο που βλέπουν το σχολείο οι μαθητές από Γ' δημοτικού μέχρι Γ'

λυκείου, και τα διάφορα είδη ευκαιριών που έχουν για να αφοσιωθούν στη μάθηση. Συνέκριναν τα ευρήματα με το τι νομίζουν αντίστοιχα οι γονείς ότι βιώνουν τα παιδιά τους. Προσοχή, σπώιλερ: Οι γονείς έχουν “μαύρα μεσάνυχτα” και τα παιδιά δεν είναι ικανοποιημένα.

Επίσης, οι συγγραφείς πέρασαν αρκετό χρόνο μιλώντας με τα ίδια τα νεαρά παιδιά, που αποτελούν τις καλύτερες πηγές για να μάθουμε τι συμβαίνει με το σχολείο. Πήραν συνεντεύξεις από περίπου εκατό από αυτά, από κάθε κοινωνικό υπόβαθρο: παιδιά σε μικρές κωμοπόλεις και σε μεγάλες πόλεις, παιδιά πλούσιων οικογενειών και παιδιά από περιβάλλον με οικονομική στενότητα. Τα μισά από αυτά ήταν λευκά και τα άλλα μισά ήταν μαύρα, ισπανόφωνα, με καταγωγή από Ασία ή από αυτόχθονες Βορειοαμερικανούς. Τα ρωτήσανε τι τα παρακινούσε να μαθαίνουν στο σχολείο και τι τα μπλόκαρε. Ρωτήσανε για τις ελπίδες και τα όνειρά τους στο σχολείο, αλλά και μετά από αυτό. Τα ρώτησαν επίσης τι κάνουν οι γονείς τους που τα βοηθά ή δεν τα βοηθά καθόλου. (Είχαν μεγάλη συνεργασία σε αυτό το θέμα. Αν αναρωτιέστε, αυτό που θέλουν περισσότερο από σας είναι να τα ακούτε.) Μπήκαν σε σχολικές τάξεις και δημιούργησαν ομάδες εστίασης σε σχολεία και σχολικά εστιατόρια από το Τέξας και το Τενεσί μέχρι τη Νέα Υόρκη και το Λονδίνο. Ακόμα, μίλησαν με εκατοντάδες γονείς, δασκάλους και ειδήμονες της μάθησης.

Οι συγγραφείς δεν παρέχουν συμβουλές από κάποιο υψηλό βήμα ηθικής. Πολλά από τα θέματα που καλύπτουν στο βιβλίο, τα ζήσανε και οι ίδιες. Η Τζένι είχε ένα ζωηρό κοριτσάκι με έντονη προσωπικότητα, που τα πήγαινε καλά στο σχολείο μέχρι που άρχισε να λιποθυμά, καταβεβλημένη από εξάντληση και έγινε ανησυχητικά ληθαργική. Μετά από μια σειρά ιατρικών εξετάσεων, που κράτησαν πάνω από ένα χρόνο, προέκυψε ότι η κόρη της είχε κοιλιοκάκη εξαιτίας της οποίας λιποθυμούσε, αλλά και ΔΕΠΥ (διαταραχή ελλειμματικής προσοχής/υπερκινητικότητας). Η Τζένι και ο άντρας της έμειναν άναυδοι. Η κόρη τους ήταν πάντα καλή στα μαθήματά της. Αντιλήφθηκαν ότι κανείς δεν ασχολείται ιδιαίτερα με τα παιδιά που αποδίδουν σε ό,τι ζητά το σύστημα, ακόμα και αν αυτό έχει ένα κόστος. Όταν η μικρή διαγνώστηκε με ΔΕΠΥ, ξαφνικά κατάλαβαν πολύ καλύτερα για ποιο λόγο μπορούσε τη μια στιγμή να δείχνει απόλυτη συγκέντρωση και την επόμενη να μη συγκεντρώνεται καθόλου (το να της βάζουν τις φωνές, ποτέ μα ποτέ, δεν έφερε αποτέλεσμα). Στο μεταξύ, ενώ η Τζένι προσπαθούσε να βρει στρατηγικές για να συγκεντρώνεται η μία κόρη της, πάλευε να κάνει την άλλη κόρη να σταματήσει το διάβασμα και να πάει επιτέλους για ύπνο. Ήξερε ότι η αποφασιστικότητα της κόρης της για επιτυχία περιλάμβανε και κινδύνους, όμως πώς μπορούσε να την προστατέψει; Οι δύο μικρές φαίνονταν να έχουν αντίθετες ανάγκες για την υποστήριξη της

μαθησιακής τους δραστηριότητας, και η Τζένι ένιωθε πελαγωμένη καθώς προσπαθούσε να βρει πώς να βοηθήσει κάθε μία τους.

Παρά το ότι είναι μια παγκοσμίως αναγνωρισμένη ειδήμονας σε θέματα παιδείας, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid η Ρεμπέκα διαπίστωσε πόσο λίγα γνώριζε για τη μάθηση των δικών της παιδιών. Νόμιζε ότι ήξερε ποιο ήταν απόλυτα αφοσιωμένο και ποιο όχι. Είχε ένα γιο που μέχρι τον Μάρτιο του 2020 έπαιρνε πάντα καλούς βαθμούς στο σχολείο. Νόμιζε ότι αυτός θα μπορούσε να μαθαίνει και μόνος του. Τέτοιο πράγμα όμως δεν έγινε. Ο νεαρός κατέρρευσε. Αρνιόταν να κάνει οποιαδήποτε εργασία στο διαδίκτυο, διότι ήξερε ότι δεν θα έπαιρνε βαθμό για αυτή. «Αν δεν παίρνω βαθμό, δεν μετράει», της είπε ψύχραιμα. Η Ρεμπέκα είδε καθαρά τι κρυβόταν πίσω από τους καλούς βαθμούς του: δεν ήταν μαθησιακά δεσμευμένος· ήταν αφοσιωμένος στη συλλογή “παρασκήμων”. Για αυτόν η μάθηση ήταν οι βαθμοί στον έλεγχο, και χωρίς αυτούς ένιωθε εντελώς χαμένος. Ο άλλος της γιος υπέφερε στο δημοτικό – τον είχαν πείσει ότι ήταν χαζός επειδή δεν μπορούσε να διαβάσει. Τελικά διαγνώστηκε με δυσλεξία και ΔΕΠΥ. Η Ρεμπέκα φοβόταν ότι είχε αποδεσμευτεί από τη μόρφωσή του και ότι στη διάρκεια της πανδημίας το πράγμα θα δυσκόλευε πολύ. Αντιθέτως, όμως, ανακάλυψε ότι ο μικρός έχανε την αφοσίωσή του μόνο μέσα στο σχολείο. Στη διάρκεια της πανδημίας έλαμψε: συνέθετε καταλόγους, έκανε προγράμματα, προσάρμοζε τον εαυτό του στη μάθησή του με τρόπο που πρώτη φορά έβλεπε η μητέρα του. Μακριά από τη δυστυχία της ατέρμονης προσπάθειας να συμβαδίζει και να ενταχθεί στον στενό σχολικό ορισμό του “καλού μαθητή”, ο νεαρός τα πήγαινε υπέροχα. Με τόσα πτυχία και δουλειά πάνω στις εκπαιδευτικές πολιτικές, πώς έκανε τόσο πολλά λάθη στη στήριξη των παιδιών της;

Είναι δύσκολο να είσαι γονέας. Ακόμα πιο δύσκολο είναι να είσαι γονέας εφήβων. Οι γονείς είναι στη *μάχη* και καθημερινά τα θαλασώνουν: βάζουν τις φωνές και επικρίνουν, ενώ θα έπρεπε να αναγνωρίζουν και να υποστηρίζουν. Παραμερίζουν κάποια θέματα, ενώ θα έπρεπε να εμβαθύνουν σε αυτά.

Η έρευνα των συγγραφέων αποκάλυψε ότι υπάρχουν πολλά παιδιά που αγωνίζονται, αλλά αποκάλυψε και κάποιες εξαιρετικές ιστορίες επιτυχίας. Με τη σωστή υποστήριξη από γονείς, δασκάλους ή το γενικό περιβάλλον τους, παιδιά που ήταν απελπιστικά αποδεσμευμένα από τη μάθηση, αντιδραστικά ή χωρίς καμία κατεύθυνση, αφοσιώθηκαν στη μάθηση και άρχισαν να ακμάζουν.

Όλα τα παιδιά διψούν για μάθηση. Κανένα παιδί δεν είναι “καμένο χαρτί”. Οι γονείς έχουν μοναδική και ισχυρή θέση, κατάλληλη για να ικανοποιήσουν αυτή τη δίψα και να βοηθήσουν τα παιδιά να απελευθερώσουν το δυναμικό τους. Θα ακολουθήσουν παρακάτω οι διηγήσεις ιστοριών εφήβων που ξανα-

βρήκαν τον δρόμο προς τη μάθηση ή προς τη γνήσια μαθησιακή δέσμευση, με τη βοήθεια των γονέων τους*, των δασκάλων, άλλων ενηλίκων ή και των συνομηλίκων τους.

Το βιβλίο αυτό προορίζεται για γονείς, παππούδες, θείες, θείους και όποιον άλλο νοιάζεται για τα παιδιά. Ξέρουμε ότι κάθε νέος άνθρωπος είναι εντελώς διαφορετικός και ότι το γενικό πλαίσιο είναι σημαντικό, όμως υπάρχουν μοτίβα σύμφωνα με τα οποία τα παιδιά λειτουργούν, και σε αυτό το βιβλίο ξεχωρίζονται αυτά για λογαριασμό των αναγνωστών. Στις ιδέες που προσφέρονται εδώ συμπεριλαμβάνονται εφαρμόσιμες στρατηγικές και διακριτικές αλλαγές νοοτροπίας που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μέσα στο αμάξι ή στο τραπέζι την ώρα του φαγητού. Θα έρθετε σε επαφή με τη νευροεπιστήμη που εξηγεί γιατί η γκρίνια για τα μαθήματα του σχολείου υπονομεύει τη μάθηση και γιατί ο ενθουσιασμός και οι τακτικές χειρισμού δύσκολων ερωτημάτων όχι. Εξηγείται το πώς να διευρύνετε την επιρροή σας (για να αποκομίσετε περισσότερα) και γιατί η αβεβαιότητα για το πού ανήκει κάποιος, δυσκολεύει τόσο πολύ τη μάθηση. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχουν αναφορές στην τεχνολογία με τρόπο που θα κάνει τα παιδιά να αρχίσουν να τη χρησιμοποιούν, για να εξερευνούν και να αφοσιώνονται στη μάθηση, όχι για να αποσπώνται και να αποστασιοποιούνται.

Ελπίζουμε ότι και οι εκπαιδευτικοί θα χρησιμοποιήσουν αυτό το βιβλίο. Βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της κρίσης εγκατάλειψης της μάθησης, παλεύοντας να βρουν στιγμές έμπνευσης και τρόπους για να μεταδώσουν χαρά σε κάθε παιδί δημιουργικά (και συχνά παρά τις αρνητικές πιθανότητες). Είναι τελματωμένοι με πολλούς μη ορατούς τρόπους, στριμωγμένοι ανάμεσα σε ένα σύστημα που απαιτεί προετοιμασία για εξετάσεις, σε περιοριστικές προδιαγραφές απόδοσης ευθυνών και σε γονείς που επιμένουν να αριστεύουν τα παιδιά τους στο πλαίσιο αυτού του συστήματος που δεν τα εξυπηρετεί σωστά. Βλέπουν καθημερινά τα πρόσωπα των παιδιών σας και ξέρουν πολύ καλά πόσα πράγματα δεν αποδίδουν. Οι περισσότεροι θέλουν απλά να τα βοηθήσουν να αφοσιωθούν ολοκληρωτικά στη μάθηση. Οι συγγραφείς ελπίζουν ότι, όταν οι γονείς κατανοήσουν καλύτερα την αφοσίωση, θα συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς για να τονώνουν τα κίνητρα των παιδιών για μάθηση. Όσο κοινότυπο και να ηχεί, η συνεργασία εδώ είναι το “χρυσάφι”. Όταν υπάρχει εμπιστοσύνη ανάμεσα σε γονείς, εκπαιδευτικούς, σχολικές διευθύνσεις και μαθητές, δεκαπλασιάζονται οι πιθανότητες τα σχολεία να έχουν καλύτερα αποτελέσματα, όχι μόνο στη μάθηση αλλά και σε πολλά άλλα καλά πράγματα¹⁶.

* Ενίοτε και χωρίς αυτή.

Τέλος, αυτό το βιβλίο είναι και για τους ιθύνοντες της παιδείας που έχουν τη δύναμη να βοηθήσουν τους μαθητές να γίνουν Εξερευνητές. Η συγγραφέας Άνι Ντίλαρντ (Annie Dillard) λέει: «Ο τρόπος που περνάμε τις μέρες μας είναι, φυσικά, ο τρόπος που περνάμε τη ζωή μας». Θέλουμε τους νέους ανθρώπους να περνούν τις μέρες τους μαθαίνοντας καλά. Οι διευθυντές των σχολείων, της περιφέρειας, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και οι φιλανθρωπικοί φορείς παίζουν όλοι τους ρόλο στον σχεδιασμό πιο ελκυστικών σχολείων. Ας ελπίσουμε αυτό το βιβλίο να τροφοδοτήσει το ήδη ενεργό κίνημα να γίνει το σχολείο πιο ενδιαφέρον για τους μαθητές μας. Στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνεται ένας κατάλογος οργανισμών ταγμένων να βοηθούν τα σχολεία των ΗΠΑ στη δημιουργία δυναμικού μαθησιακού περιβάλλοντος – όπως το Big Picture Learning, το Transcend και τα 3DE Schools.

Στο τελευταίο κεφάλαιο περιγράφεται πώς η καλλιέργεια της αγάπης για μάθηση είναι ένα βασικό στοιχείο για το χτίσιμο μιας ζωής με νόημα. Οι έφηβοι βρίσκονται σε ένα γεμάτο ένταση ταξίδι προς τη δημιουργία νοήματος και το χτίσιμο της ταυτότητάς τους. «Η εφηβεία είναι η περίοδος κατά την οποία το άτομο θέλει να ξεχωρίζει, αλλά θέλει και να εναρμονίζεται με τους άλλους», λέει ο Ρόναλντ Νταλ (Ronald Dahl) ιδρυτής του Κέντρου για τον Αναπτυσσόμενο Έφηβο στο Πανεπιστήμιο του Berkeley/UCLA¹⁷. Ένα παράθυρο μοναδικής ευκαιρίας και ευαισθησίας δημιουργείται όταν οι ιστορίες που λένε οι νέοι άνθρωποι στους εαυτούς τους μπορούν να ενσωματωθούν με χρήσιμους ή ενίστε λιγότερο χρήσιμους τρόπους. Ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μαθητές, διαμορφώνει τις ιστορίες που αφηγούνται, και εσείς έχετε τη δύναμη να αφηγηθείτε και να διαμορφώσετε μια ιστορία για την ανάπτυξη, την προσαρμοστικότητα και τις δυνατότητες.

Έστω και για μια φευγαλέα στιγμή μπορείτε να σπρώξετε διακριτικά τους εφήβους σας προς κάποια βιώματα και ευκαιρίες που θα τους βοηθήσουν να καταλάβουν ποιοι είναι και τι άνθρωποι ελπίζουν να γίνουν. Οι βαθμοί και οι επιτυχίες αποτελούν μέρος αυτής της διαδικασίας· η καλλιέργεια μιας στιβαρής μαθησιακής ταυτότητας –δηλαδή η εκγύμναση των μυών του Εξερευνητή– έχει ουσιαστική σημασία, το κακό όμως είναι ότι αγνοείται. Η βελτίωση των ικανοτήτων τους στη μάθηση θα τους βοηθήσει να επιταχύνουν προς τους στόχους για τους οποίους ενδιαφέρονται, και μάλιστα χωρίς να σταματούν εκεί που πρώτα κολλούσαν.

Οι συγγραφείς ελπίζουν να βοηθηθούν τα νέα παιδιά και να περάσουν από τη στασιμότητα στην άνθηση, από την αποδέσμευση και το άγχος στο να κατευθύνουν τα ίδια τη μαθησιακή τους πορεία, πράγμα που είναι από τα σημαντικότερα στοιχεία μιας ολοκληρωμένης ζωής.

Αυτό μπορεί να γίνει ενδυναμώνοντας εσάς με ιδέες διαχείρισης καταστάσεων, γνώση και στρατηγικές. Η δική σας σχέση με τη μάθηση –η προθυμία σας να εξελιχτείτε, να αλλάξετε και να διαμορφώσετε τις ιδιότητες ενός αφοσιωμένου μαθητή– επηρεάζει άμεσα την πορεία του παιδιού σας. Θα πρέπει να βγείτε από τη ζώνη άνεσής σας, να κάνετε ερωτήσεις και να αναζητάτε νέες γνώσεις παρέα με το έφηβο παιδί σας. Θα ενθαρρυνθείτε να αποδέχεστε τη δυσарέσκεια που νιώθετε όταν δεν έχετε όλες τις απαντήσεις και να επιδεικνύετε την ανθεκτικότητα και την προσαρμοστικότητα που ελπίζετε μια μέρα να δείτε και στα παιδιά σας. Η μάθηση αποτελεί ουσιώδες συστατικό της ευημερίας. Επίσης, είναι απαραίτητη για να μπορέσει το έφηβο παιδί να καλλιεργήσει μέσα του την ελπίδα ότι μπορεί να βρει τον δρόμο του μέσα στο χάος του κόσμου, συμβάλλοντας παράλληλα και στη βελτίωσή του.

Και ποιος δεν θα ήθελε λίγο περισσότερη ελπίδα στις μέρες μας;